

zakonite) ter načinov za njih izvedbo ter ohranitev; kaj več o regulacijskih fondih, ki so v zadnjih desetih letih po splošni opustitvi mednarodne zlate valjave igrali tako važno vlogo na področju denarne in splošne gospodarske politike.

Mimo teh pripomb pa je treba M. knjigi o denarju dati vse priznanje in je delo plod velike erudicije. Poleg amaterskih denarnih »filatelistov« in numizmatikov bodo knjige veseli tudi široki ljudski sloji, saj bodo v njej našli mnogo koristnega za svoje trdo vsakdanje življenje v zvezi z denarjem, posebno v poglavju o domačem in inozemskem plačilnem prometu, ki zelo stvarno in pregledno opisuje tehniko vseh vrst plačilnega prometa.

Neizpodbitno izvirno vrednost pa ima poglavje o zgodovini denarstva na Slovenskem.

Zelo bi knjigi koristilo stvarno kazalo. Škoda, da ni avtor za to delo angažiral kakega svojega učenca, kakor je to drugod v navadi, kjer se tudi s takim sodelovanjem navaja mlade talente k samostojnemu znanstvenemu prizadevanju.

M. knjiga o denarju je razveseljiv pojav na medvojnem slovenskem književnem trgu; posebno še, ko je znano, da se avtor ni zaprl pred velikimi tegobami našega časa za štiri stene svojega študijskega kabineta, temveč plemenito izvršuje tudi svojo prekopoklicno človečansko in narodno dolžnost.

C. Žebot.

Breznik Anton, Stavčna negacija v slovenščini. Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani, filozofsko-filološko-historični razred, Razprave, prva knjiga, 1943.

Naš najvišji znanstveni in umetnostni zavod je od svoje ustanovitve 1938 dalje pokazal izredno delavnost, saj nas je presenetil že z dolgo vrsto del iz področja znanosti, deloma tudi umetnosti. Letos je prvič izdal posebno knjigo Razprav iz filozofije in jezikoslovja. Prva knjiga obsega Alme Sodnikove razpravo o vplivu Boškovićeve prirodne filozofije v naših domačih filozofskih tekstih iz XVIII. stoletja, Rajka Nahtigala Rekonstrukcijo treh starocerkvenoslovanskih izvirnih pesnitev, Ivana Grafenauerja prikaz in obrazložitev Duhovne brambe in Kolomonovega žegna, Franceta Grivca razpravo o Clozovem-Kopitarjevem glagolitu v slovenski književnosti in zgodovini ter Antona Breznika razpravo o stavčni negaciji v slovenščini. O ti zadnji hočem nekoliko podrobneje spregovoriti in staviti k njenim izvajanjem nekaj pripomb in pomislekov, ki so se mi porodili ob branju razprave in ki se mi o njih zdi, da jih bo vendarle treba nekoliko upoštevati, preden se izsledki pričujoče razprave povsem uveljavijo v prvi prihodnji izdaji Slovenske slovnice.

Prva odlika omenjene Breznikove razprave je v tem, da je tukaj prvič v slovenščini celotno zajeto vprašanje negacije v slovenski sintaksi, druga pa v tem, da prikazuje premnogo novih pogledov in marsikaj sprememb do sedaj veljavnih pravil o zanikanem velelniku ter o nikalnih povedkih v zvezi z njihovimi dopolnili. Kajti Breznik razpravlja v petih obsežnih poglavjih o stavčni negaciji v slovenščini, in sicer o negaciji pri velelniku, pri raznih zvezah objekta, pri osebku in povedku ter o negaciji pri prislovu mere. Pisec je razpravo globoko zasnoval ob uporabi najstarejših starocerkvenoslovanskih tekstov, različnih slovanskih tekstov iz sedanjih jezikov, slovenskih starejših in novejših tekstov ter slovenskega živega govora in narodnih pesmi. Ob primerjavi vseh teh obsežnih zgledov je prišel Breznik do povsem novih pravil in jih sedaj kot prvi objavil glede vseh problemov negacije, ki so nanje že premnogi v zadnjih dveh desetletjih kazali in zahtevali njihove rešitve v veljavni slovnici in pravopisu.

Kljub tem in takim odlikam pa razprave v vseh podrobnostih ne bomo mogli sprejeti, ker se mi zdi, da včasih Breznik le preveč veljave daje starim tekstom in zato preveč zanemarja sodobni živi govor, tako pismeni kakor ljudski. Gotovo je in bo ostalo zmerom živo in odprto vprašanje, kako daleč sme iti slovničar sinhronične slovnice, kako daleč sme popustiti piscem in živi govoric, kako dolgo pa imajo veljavo in oblast stara ustaljena pravila

in skladi. Iz Breznikove razprave diha vseskozi nagnjenje k precejšnji strogosti, morda tu in tam celo h konservativnosti. V sledečem hočem pokazati nekaj primerov, kjer bi bila potrebna malo večja širokosrčnost v postavljanju pravil pri negaciji, kakršna naj se potem sprejmejo v slovnico.

Prvo poglavje, ki govori o negaciji pri velelniku, je Breznik v nasprotju z Miklošičem zasnoval na spoznanju, da nikalni velelnik prepoveduje dejanje samo na sebi ne glede na aspekt, najsi bo tedaj dejanje večkratno, trajno ali pa enkratno. Na sploh je to mnenje pravilno, vendarle pa se mi zdi, da bi bilo treba ločiti, če že ne aspekta, pa vsaj determiniranost in indeterminiranost prepovedi. Nikakor namreč ni mogoče zanikati, da ima slovenski glagol v sebi ti dve komponenti, in to sedaj v večji, sedaj v manjši meri, kar nam lepo izpričuje primer: grem v mesto (determiniran cilj) proti hodim in končno pohajam ali pohajkujem. In kar je v indikativu, je tudi v imperativu. Ta modus je na sploh indeterminiran, saj je prepoved: ne ubijaj — splošna, nedoločena, zmerom veljavna. Rabim pa jo ne le splošno, marveč tudi za posamezne primere. Iz tega spoznanja pa sledi, da je kaj upravičena Breznikova zahteva in pravilo, da za nikalni velelnik v slovenščini v prvi vrsti moramo rabiti iterativa, če teh ni, durativa in končno šele perfektiva. Perfektiva so doslej slovenske slovnice skoraj popolnoma prepovedovale, vendarle je danes jasno, da jih moramo rabiti takrat, kadar je ostal sam dovršnik, kadar se je ustalila samo dovršnikova raba, kadar je prepoved izražena v afektu (tega Breznik ne omenja), kadar je dobil perfektiv poseben metonimičen pomen in končno, kadar gre za objekt pri prepovedi, če ta objekt izraža celoto kake stvari (Ne posvinjaj mi vse kuhinje!). Potemtakem bi bilo v razpravi treba vse bolj poudariti to indeterminiranost nikalnega velelnika (ne kradi!), kajti prav to je temeljni pomen prepovedi, ne pa raba iterativov, durativov ali perfektivov. Vprav na determiniranosti bi bilo treba zgraditi tole poglavje in šele iz tega povzeti posamezno rabo različnih glagolskih aspektivov v nikalnem velelniku. Kajti od splošne prepovedi v resnici kaj lahko preidem tudi k prepovedi v posameznih primerih. Prepoved ne kradi! je pač najprej splošna in prav zato, ker je splošna, velja tudi v vsakem posameznem primeru, tudi v trenutku, ko zasačim tatu pri delu in mu prepovem: ne kradi! Da je pa vendarle v aspektu več pomena, kot mu ga pripisuje Breznik, lahko razvidimo iz prepovedi v trenutku, ko ropar ropa moža, pa mu ukažemo: ne oropaj ga! V tem primeru gotovo povem več, povem natančneje kot s splošno prepovedjo: ne ropaj! To se pa pravi, da v določenem primeru lahko spremenim indeterminirano prepoved v determinirano, kar dosežem vprav z aspektom, ne pa s kakim drugim pripomočkom! Iz vsega tega sledi, da z indeterminiranim nikalnim velelnikom prepovem v resnici dejanje samo ne glede na aspekt, z determiniranim pa tudi aspektu dam njegovo veljavo in pomen! Po takem pojmovanju ne bi bilo treba navajati primera: Ne posadi mi vsega krompirja! kot posebno vrsto nikalnega velelnika (zabranilni velelnik), ki stoji pri perfektivnih glagolih, češ da pomeni prihodnost, saj vsak velelnik kaže na prihodnje dejanje, le da je v indeterminiranem velelniku bolj skrita (ker ima splošno, aoristovo sintaktično funkcijo), v determiniranem pa je popolnoma očitna.

Jasnejše in sprejemljivejše je drugo poglavje, ki govori o negaciji pri objektu. Tukaj pisec jasno določa: ne samo preprost objekt, tudi dva, predmetni in predikatni, stopita v genetiv: ne bom vas zapustil sirot. Pri povratnih glagolih delati se, imenovati se, čutiti se itd. stoji predikatni nominativ ali po novem tudi akuzativ, nikdar pa ne genetiv; tudi se ne imenujete vodniki (vodnike), napačno pa je: se ne imenujete vodnikov. Če se nikalnica ne nanaša na objekt, marveč na kako drugo besedo v stavku, ostane objekt v akuzativu: ne le noge, marveč tudi roke in glavo; ne da bi zinil besedo, podobno: v Rimu ni bilo druge plastike kakor grška. Predlog zahteva svoj sklon ne glede na nikalnico; sodobne tehnike ne smatram za pravilno.

V tretjem poglavju govori Breznik o objektu pri glagolih in imenih, ki se vežejo z infinitivom kot dodatkom. Objekt stoji pri njih zme-

rom v genetivu: ne boj se vzeti k sebi Marije. Ugotoviti je treba, da smo doslej pri tem vprašanju govorili o glagolih s tako imenovanim nepopolnim pomenom in smo infinitiv pri njih šteli prav tako za objekt kot substantiv. Ali ni tedaj preumetno razločevati med: začel sem delati pa začel sem delo, branim se jesti pa branim se jela, saj je vendar oboje abstraktum! Pa še to: Kam pa naj štejeemo infinitiv z dodatkom, h kateremu stavčnemu členu, če ne k objektu? Saj imamo notranji in zunanji objekt, tedaj imamo lahko tudi stvarnega in abstraktnega. K temu poglavju bi pripomnil še: zdi se mi, da se bo marsikom upiralo in se bo marsikaterega jezikovni čut oglasil, če bi kar posplošili in uzakonili pri teh primerih samo genetiv. Vsekakor bi bilo treba dovoliti tudi akuzativ. Breznik piše kot edino pravilno primer: nimam oblasti grehov odpuščati. Čudno se pa sliši v temle besednem redu: nimam oblasti odpuščati grehov. Res je, da izraz nimam oblasti pomeni toliko kot ne smem in da se v tej rabi lepše sliši: ne smem grehov odpuščati. Izraz nimam oblasti se mi pa vendar zdi preveč oddaljen od preprostega ne smem pa tudi od infinitiva z objektom, tako da nam jezikovni čut bolj narekuje rabo nimam oblasti grehe odpuščati, celo kot edino pravilno pa v besednem redu: nimam oblasti odpuščati grehe. Prav ta primer besednega reda pa potrjuje vsaj do neke mere pravilno slutnjo sestavljavcev Slovenske slovnice za tretji in četrti razred, da tudi besedni red, to je predvsem bližina ali oddaljenost nikalnice od objekta, vpliva na rabo akuzativa ali genetiva, pa naj gre za negacijo pri objektu ali subjektu ali koder koli.

Četrto poglavje govori o objektu pri infinitivu kot subjektu. Ta po Brezniku zmerom stoji v akuzativu; ni dobro zapustiti postavu. Zopet bi rajši pritrdil Slovenski slovnici za tretji in četrti razred, ker upošteva besedni red in navaja primer z genetivom: postave ni dobro zapustiti. Sicer Breznik pravi, da ta njihova zahteva ni v ničemer utemeljena, vendar mislim, če ni utemeljena v pismenem jeziku, je pa v živi sodobni ljudski govorici in v jezikovnem čutu. In tudi ta dva je treba za postavljanje pravil sodobne slovenske slovnice vsekakor upoštevati. Če je po pismenem jeziku prav: resnico ni zmeraj lahko govoriti, je po sodobnem govoru tudi prav: resnice ni zmerom lahko govoriti, kakor je sam Breznik ugotovil, da je pravilno: tega se nam ne zdi važno praviti.

V petem poglavju razpravlja Breznik o negaciji pri subjektu. Tudi v nikalnem stavku ostane subjekt v nominativu: pesniki se ne dajo razlagati, zato je napačno, pesnikov se ne da razlagati, kar je nastalo po pravilni rabi: matere ni doma. Primera: Se ni dobilo jedi in pijače bi jaz ne navajal kot napačnega, ker gre tu lahko za delni roditelj.

Šesto poglavje govori o negaciji pri predikatu. Predikatni nomen ostane v nominativu: ne bo konec poezije. Tudi tu se mi zdi, da Breznik prestrogo zahteva samo nominativ. Kajti Levstikov primer: lipove pravde še zdaj ni kraja ne konca spreminjati v: lipove pravde ni konec ne kraj se mi v toliko ne zdi potrebno, ker je naslonitev na rečenico ‚brez konca in kraja‘ rodila tudi rečenico ‚ni konca ne kraja‘, četudi je to povedek. Prim.: Plet. Ni ne kraja ne konca tega prepiranja. (Brez je po pomenu enak nikalnici ne!) Prav tako mislim, da ne bomo šteli za napačen sklad iz narodne pesmi: pri nas navade take ni in ga popravljali v nominativ: pri nas navada taka ni, zlasti ker je narodna pesem stara, ker je to ljudski govor in ker je subjekt k temu predikatu zelo oddaljen in podan celo v obliki odvisnika: da b' si roke prijemali. Končno pa bi prav zaradi oddaljenosti subjekta od predikata lahko šteli ‚ni navade‘ za samostojen stavek in torej navade za subjekt, saj za prosti osebek ali povedek to tudi Breznik sam dovoljuje: Nič ne jokaj, saj še ni take sile. Pa tudi ljudstvo že rabi roditelj: ni čuda (= ni navade) proti starejši rabi ni čudo (nej čudu). In tu Breznik v pismenem jeziku že oboje dopušča. Prav tako so pisatelji že uvedli sklad ‚ni dvoma‘, in zopet ga Breznik, dosleden svojim strogim pravilom, ne dovoljuje in zahteva le rabo: ni dvom, da... Sam Breznik na koncu tega poglavja ugotavlja, da se bližamo ruščini, ki ima zanikani povedek že v roditelju. In čemu bi ta razvoj umetno ovirali?

Zadnje poglavje govori o negaciji pri prislovih mere. Mera stoji v akuzativu, ker zanikani povedni glagol vpliva le na objekt, ne pa tudi na druge stavčne člene. Zato je prav: niti en trenutek ni premišljeval.

Francè Jesenovec.

Zbornik znanstvenih razprav, XIX. letnik 1942-43., uredil prof. dr. Janko Polec, strani 304, tiskala »Slovenija« v Ljubljani.

Tudi letos je profesorski zbor pravne fakultete univerze v Ljubljani izdal obširen zbornik znanstvenih razprav, ki dovolj jasno dokazujejo, da delo na našem najvišjem znanstvenem zavodu kljub viharjem in težkočam časa napreduje, morebiti nekoliko z večjim trdom, pa zato z večjim razumevanjem vsaj pri delu javnosti. Deset razprav — če izvzamemo prvih 43 strani, na katerih je oris življenja in dela pok. univ. prof. dr. Kreka — nam priča o žilavi volji profesorjev do ustvarjanja, ki je potrebno danes bolj kot kdaj koli, čeprav nekateri drugi mogoče mislijo, da bi bilo bolje, če bi se slovenska beseda ne tiskala več in bi kulturni ustvarjalci s prekrizanimi rokami čakali v navidez udobnem brezdelju, kakor da narod njihovega dela ne potrebuje. Ali se vam ne zdi, da je treba njihovega dela danes dvakrat več kot kdaj prej? Po sili in razvratnem življenju bo prišlo prerodenje le po delih, ki so plod razuma in dobrega srca. Ta pa je treba ustvariti!

Ves zbornik je posvečen spominu Gregorja Kreka, katerega slika je objavljena v začetku. Sledi na prvem mestu pod naslovom »Gregor Krek« oris Krekovega življenja in njegovega dela, ki ga je napisal prof. dr. Milan Škerlj. V njem izčrpno in z njemu lastno doslednostjo navaja Krekovo življenje, tako mladost v Nemškem Gradcu (rojen je bil 27. VI. 1875), potem v Ljubljani, v Leipzigu, na Dunaju in spet v Ljubljani, kjer je tudi umrl (1. IX. 1942). Krekovo delo je bilo dokaj obširno. Lahko bi ga razdelili v tri glavna področja: pravniško delo (na sodišču, na univerzi, pri zakonodaji, pravnih spisi), glasbeno delo in naposled še leposlovno delo. Povsod je K. pokazal odlične sadove. Škerlj se natanko dotika predvsem dela na pravnem področju; navaja in kratko ocenjuje njegove spise, izklesana predavanja, poročila v zakonodajnih odborih itd. Označuje ga tudi kot leposlovca, saj je med drugim napisal literarno kritični spis o Aškercu in ocenil Prešernove pesmi, poleg tega še celo vrsto ocen z glasbenega področja. Le v DIS-u njegovega imena nisem mogel izslediti, čeprav je omenjeno v opombah na 20. strani, da je tudi vanj napisal spise o glasbi. Mogoče gre le za tisto pošiljko, ki je na 84. strani Cankarjevih Obiskov omenjena. — Stvar je pisana izčrpno in v prikupnem tonu. Naravnost lirične so sklepčne vrstice, kjer opisuje njegovo znanstveno sobo, ki da je bila v pritličju, umetniška pa zgoraj: »Solidni učenjak v borbi s hladnim pravom in vsakdanjim življenjem spodaj, navdahnjeni umetnik zgoraj. Spodaj trdo poklicno delo, zgoraj delo, h kateremu ga je pač bolj vlekle srce.«

Razprava, ki jo je napisal prof. dr. Stojan Bajič, nosi naslov »Navezna pogodba«. Snov spada v panogo mednarodnega zasebnega prava, s katerim se je bavil pri nas pred leti le pok. prof. Lapajne. Zadnja leta je Bajič začel tudi na univerzi s predavanji iz omenjenega predmeta in nam ga približal ter na novo osvetlil. Drugi narodi imajo o njem že obširno znanstveno literaturo, kar priča tudi bogata navedba pri razpravi sami. Bajič ugotavlja, »da navezni pogodbi mzpravna veda ne priznava mesta v občem delu naukov o mzpravu, temveč jo obravnava v posebnem delu, skupno s pogodbenimi obveznostmi, pretežno pod naslovom: o avtonomiji strank«. Vendar pokaže pisec, da je tak način uvrščanja pogrešen, kakor je tudi nepravilno jemati navezno pogodbo kot poseben problem, pojavljajoč se v zvezi z mzpravnim obravnavanjem obveznostnega prava. Govori med drugim še o pojmu navezne pogodbe, o zlonamernem navezovanju in zavrača zgrešen nazor, ki smatra nav. pog. za kolizijsko normo ter ji daje pravo mesto v skupini naveznih okolištin. Pregledno in v lepem sistemu pisano delo, opremljeno s primeri iz prava različnih držav, bo dobro služilo kot pripomoček študentom, kakor tudi onim, ki bi se hoteli v problem podrobneje poglobiti.